

VÝVOJ OBJEMU POSKYTNUTÝCH ÚVEROV A ICH DOHODNUTEJ PRIEMERNEJ ÚROKOVEJ SADZBY NA SLOVENSKU V KONTEXTE VÝVOJA ZÁKLADNEJ ÚROKOVEJ SADZBY

THE DEVELOPMENT OF THE AMOUNT OF LOANS GRANTED AND THEIR APPROPRIATE INTEREST RATES IN SLOVAKIA IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE BASIC INTEREST RATE

MONIKA BAČOVÁ

Mgr. Ing. Monika Bačová, PhD., Katedra ekonómie, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Ekonomická univerzita v Bratislave, tel.: +421 55 722 3111, e-mail: monika.bacova@euke.sk

Abstrakt

The main objective of the National Bank of Slovakia, in cooperation with the European Central Bank and other euro area national central banks, is to maintain price stability. To achieve this goal, the Eurosystem has at its disposal a set of monetary policy instruments, of which, in particular, open market operations play an important role in managing interest rates in the economy. The European Central Bank declares interest rates for open market operations, including the basic interest rate from which other market interest rates are derived. The purpose of the contribution is to analyze the development of the volume of loans granted and their agreed average interest rates in Slovakia in the context of the evolution of interest rates quoted by the European Central Bank for open market operations. In order to achieve the objective, the contribution characterizes the development of interest rates for open market operations, defines loans, and analyzes the development of the volume of new loans granted.

Key words: *Loan. Basic interest rates. Average interest rates. European central bank.*

1. Úvod

Národná banka Slovenska, ktorá bola zriadená zákonom č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska, ako nezávislá centrálna banka Slovenskej republiky v súčasnosti je súčasťou Európskeho systému centrálnych bánk a súčasne je súčasťou Eurosystému ako systému centrálného bankovníctva eurozóny v rámci Európskeho systému centrálnych bánk.

Hlavným cieľom Eurosystému, ako to vyplýva zo Zmluvy o fungovaní Európskej únie je udržiavanie cenovej stability. Aj Európska centrálna banka, ktorá je jadrom Eurosystému sleduje tento cieľ.

Pre napĺňanie uvedeného cieľa centrálna banka má k dispozícii celý rad nástrojov menovej politiky, vrátane úrokových nástrojov, vďaka ktorým je schopná ovplyvňovať ponuku peňazí na trhu, a tým aj úrokové sadzby na trhu.

Cieľom príspevku je analyzovať vývoj objemu poskytnutých úverov a ich dohodnutej priemernej úrokovej sadzby na Slovensku v kontexte vývoja úrokových sadzieb vyhlasovaných Európskou centrálnou bankou pre operácie na voľnom trhu.

V záujme dosiahnutia cieľa príspevok charakterizuje vývoj úrokových sadzieb pre hlavné refinančné operácie, vymedzuje úvery a na základe údajov publikovaných Národnou bankou Slovenska analyzuje vývoj objemu poskytnutých nových úverov, vývoj dohodnutej priemernej úrokovej sadzby na nové úverové obchody bánk a poukazuje na vzájomné vzťahy medzi analyzovanými údajmi.

2. Úroková sadzba pre hlavné refinančné operácie

Národná banka Slovenska v záujme naplnenia základného cieľa – udržania cenovej stability – sa podieľa na spoločnej menovej politike, ktorú určuje Európska centrálna banka (ECB) pre eurozónu.

Hlavným cieľom Eurosystému taktiež je udržiavať cenovú stabilitu. Tento cieľ vyplýva zo Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Rada guvernérov Európskej centrálnej banky v októbri 1998 z kvantitatívneho hľadiska zadefinovala *cenovú stabilitu* ako „*medziročný nárast harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien (HICP) eurozóny nižší ako 2 %*“ s tým, že cenová stabilita „*sa udržiava v strednodobom horizonte*“.

Hlavnou úlohou ECB je vykonávať menovú politiku v eurozóne s cieľom udržiavať cenovú stabilitu. Určovaním krátkodobých úrokových sadzieb menová politika ovplyvňuje hospodársku aktivitu a v konečnom dôsledku i cenovú úroveň. Pri uskutočňovaní menovej politiky ECB zisťuje povahu a rozsah rizík pre cenovú stabilitu v eurozóne. To si vyžaduje dôkladnú analýzu hospodárskeho a menového vývoja, ktorú ECB vykonáva na základe:

- *ekonomickej analýzy*, ktorá je zameraná na hodnotenie krátkodobých až strednodobých faktorov cenového vývoja. Dôraz pri tom kladie na reálnu hospodársku aktivitu a podmienky financovania v hospodárstve,
- *menovej analýzy*, ktorá slúži ako prostriedok na porovnanie (z pohľadu vývoja v strednodobom až dlhodobom horizonte) krátkodobých až strednodobých ukazovateľov menovej politiky, ktoré vyplývajú z ekonomickej analýzy.

Európska centrálna banka (Eurosystém) na plnenie svojho hlavného cieľa – udržiavať cenovú stabilitu – má k dispozícii súbor menovo politických nástrojov: operácie na voľnom trhu, automatické operácie, povinné minimálne rezervy.

Dôležitú úlohu pri riadení úrokových sadzieb, riadení likvidity na trhu a signalizovaní zámerov menovej politiky zohrávajú operácie na voľnom trhu. Sú považované za najdôležitejší nástroj menovej politiky, lebo Európskej centrálnej banke (ECB) umožňujú:

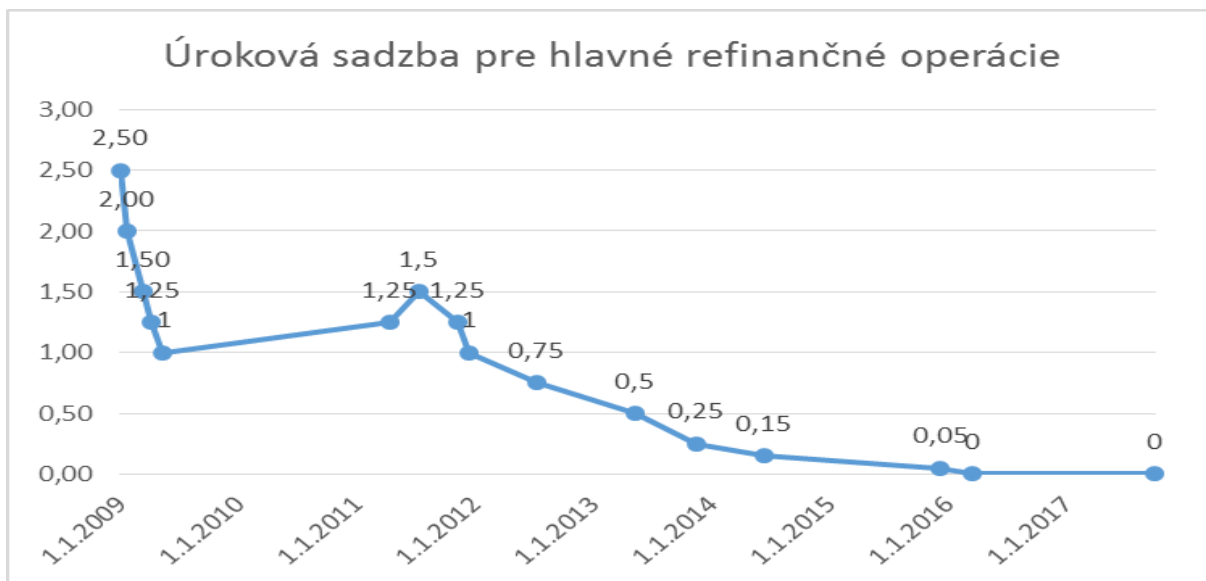
- ovplyvňovať úrokové miery,
- riadiť stav likvidity na peňažnom trhu a
- signalizovať nastavenie menovej politiky.

Súčasťou operácií na voľnom trhu sú aj hlavné refinančné operácie (Main refinancing operations – MRO), ktoré predstavujú pravidelné reverzné obchody na dodanie likvidity s týždennou frekvenciou a týždňovou splatnosťou.

Úrokovú sadzbu pre hlavné refinančné operácie vyhlasuje Európska centrálna banka. Jej vývoj zobrazuje graf 1 Vývoj úrokovej sadzby pre hlavné refinančné operácie.

V podmienkach Slovenskej republiky platí, že: „Kde sa v iných všeobecne záväzných právnych predpisoch, v rozhodnutiach orgánov verejnej moci, zmluvách alebo iných právnych prostriedkoch používa pojem "základná úroková sadzba Národnej banky Slovenska", "diskontná sadzba Národnej banky Slovenska", "diskontná úroková sadzba" alebo "diskontná sadzba Štátnej banky česko-slovenskej", odo dňa zavedenia eura sa tým rozumie **základná úroková sadzba Európskej centrálnej banky**, ktorú Európska centrálna banka stanovuje a zverejňuje pre obchody vykonávané Eurosystémom v rámci Európskeho systému centrálnych bánk.“¹ (Bačová, M. 2013)

¹ § 17 ods. 1 Zákona č. 659/2007 Z. z. z 28. 11. 2007 o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako vyplýva zo zmien a doplnkov vykonaných zákonom v znení čl. IX zákona č. 70/2008 Z. z. a čl. IV zákona č. 270/2008 Z. z., čl. IV zákona č. 397/2008 Z. z. a čl. II zákona č. 421/2008 Z. z.

Graf 1 Vývoj úrokovej sadzby pre hlavné refinančné operácie.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov NBS.

Z grafu vyplýva, že v čase zvedenia eura na Slovensku úroková sadzba pre hlavné refinančné operácie bola 2,5 %. V roku 2009 prudko poklesla na 1 %. Následne vzrástla na 1,5 % (13.7.2011). Od vtedy postupne klesala až na 0 % (16.03.2016). Tento stav – 0 % pretrváva až do súčasnosti.

3. Vývoj objemu poskytnutých nových úverov bankami

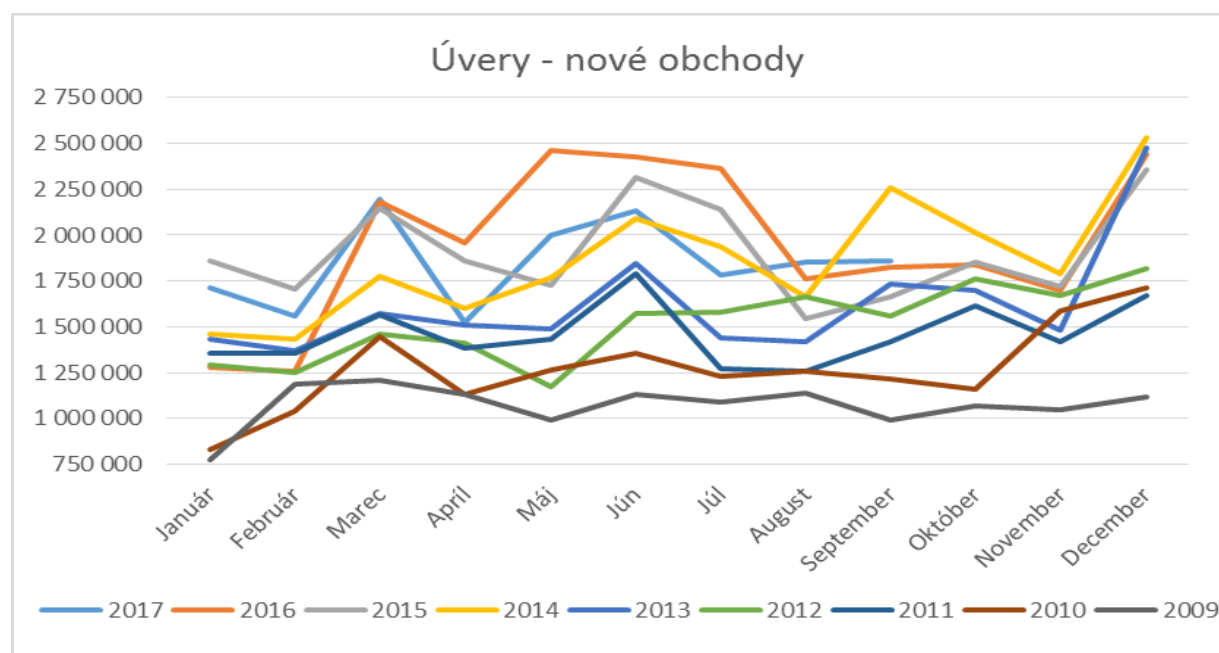
Úvery poskytované bankami – bankové úvery – predstavujú dočasné zapožičanie peňazí komerčnou bankou klientovi na voľné alebo viazané použitie (Medveď, J. a kol. 2013). Komerčná banka peňažnú čiastku klientovi poskytuje na presne stanovenú dobu za dohodnutú cenu (Belás, J. a kol. 2013.) Na makroekonomickej úrovni úver plní emisnú, distribučnú, kreačnú a dôchodkovú funkciu. Úver pre dlžníka predstavuje príjem, s ktorým môže disponovať (Medveď, J. a kol. 2013).

Rok 2009 sa považuje za prelomový rok. Slovensko sa stalo právoplatným členom Eurozóny. Prejavila sa hospodárska kríza. Prelom nastal aj v bilancii bánk. Banky obmedzovali investície voči sektorom, ktoré vykazovali zhoršenú finančnú pozíciu. V dôsledku zhoršenia vývoja ekonomiky a negatívnych výhľadov banky sprísňovali úverové štandardy.

Vývoj celkového objemu poskytnutých úverov v aktuálnom mesiaci – nové obchody tuzemcom bankami na Slovensku od zavedenia eura na Slovensku po súčasnosť zobrazuje graf 2.

Z grafu vyplýva, že v priebehu analyzovaných rokov dochádzalo ku výkyvom. Na začiatku roka bol v porovnaní s decembrom predchádzajúceho roka zaznamenaný pokles objemu novoposkytnutých úverov. Vo februári v porovnaní s januárom daného roka objem novoposkytnutých úverov zaznamenal pokles. Výnimkou boli roky 2009 a 2010, kedy bol zaznamenaný nárast. V marci v porovnaní s februárom objem novoposkytnutých úverov s výnimkou v každom z analyzovaných rokov rástol. V apríli v porovnaní s marcom objem novoposkytnutých úverov v každom z analyzovaných rokov poklesol. Iná bola situácia v máji, kedy v porovnaní s aprílom daného roka v rokoch 2010, 2011, 2014, 2016, 2017 objem novoposkytnutých úverov vzrástol, v ostatných rokoch (2009, 2012, 2013, 2015) bol zaznamenaný pokles. V júni v porovnaní s májom jedine v roku 2016 bol zaznamenaný

pokles. V ostatných rokoch nárast. V júli v porovnaní s júnom daného roka v roku 2012 bol zaznamenaný nárast, v ostatných rokoch medzimesačný pokles objemu novoposkytnutých úverov. V auguste v porovnaní s júlom v rokoch 2009, 2010, 2012 a 2017 bol zaznamenaný nárast, v ostatných rokoch medzimesačný pokles objemu novoposkytnutých úverov. V septembri pokles oproti augustu bol zaznamenaný v rokoch 2009, 2010, 2012, pričom v ostatných rokoch bol zaznamenaný nárast novoposkytnutých úverov bankami. V októbri v porovnaní so septembrom nárast bol zaznamenaný v rokoch 2009, 2011, 2012, 2015, 2016 a pokles v rokoch 2010, 2013, 2014. V novembri v porovnaní s októbrom daného roka objem novoposkytnutých úverov bankami poklesol s výnimkou roka 2010, kedy došlo ku nárastu. December každého analyzovaného roka bol charakteristický nárastom objemu novoposkytnutých úverov.

Graf 2 Vývoj celkového objemu poskytnutých úverov bankami v aktuálnom mesiaci – nové obchody. Údaje sú v tis. eur.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov NBS.

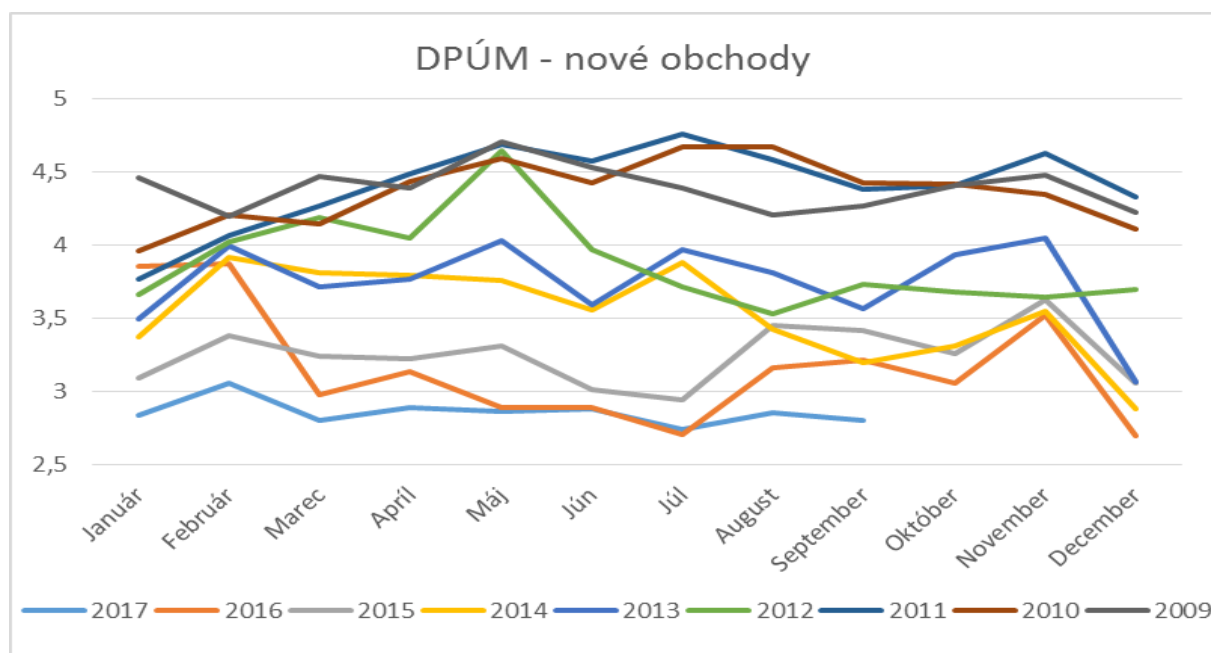
Celkový objem poskytnutých úverov bankami – nové obchody medziročne rástli. Najväčší nárast bol zaznamenaný v roku 2010 (nárast o 18,50 %). Nasledovali: rok 2011 (nárast o 14,97 %) a rok 2014 (14,71 %). Výrazne nižší nárast bol zaznamenaný v ďalších analyzovaných rokoch, a to v roku 2013 (nárast o 6,75 %), v roku 2012 (nárast o 3,91 %), v roku 2016 (nárast o 2,58 %) a v roku 2015 (nárast o 2,57 %).

4. Vývoj dohodnutej priemernej ročnej úrokovej miery za celkový objem poskytnutých nových úverov bankami

Úroková sadzba pre hlavné refinančné operácie sa spravidla považuje za základnú úrokovú sadzbu, od ktorej sa odvodzujú ostatné úrokové sadzby na trhu, vrátane úrokových sadzieb z úverových obchodov komerčných bánk.

Vývoj dohodnutej priemernej ročnej úrokovej miery za celkový objem poskytnutých úverov bankami na Slovensko v aktuálnom mesiaci – nové obchody zobrazuje graf 3.

Z uvedeného grafu vyplýva, že dohodnuté priemerné ročné úrokové miery za celkový objem poskytnutých úverov nové obchody agregovane medziročne zaznamenávajú pokles, pričom v priebehu analyzovaných rokov boli zaznamenané výkyvy.

Graf 3 Vývoj dohodnutej priemernej ročnej úrokovej miery za celkový objem poskytnutých úverov bankami v aktuálnom mesiaci – nové obchody v %.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov NBS.

Vzťah medzi vývojom celkového objemu poskytnutých úverov bankami v aktuálnom mesiaci – nové obchody a vývojom dohodnutej priemernej ročnej úrokovej miery za celkový objem poskytnutých úverov bankami v aktuálnom mesiaci – nové obchody sme hľadali za pomoci Pearsonovho koeficientu korelácie.

Na Slovensku v rokoch 2009 – 2017 (hodnoty do septembra 2017) na základe Pearsonovho koeficientu korelácie môžeme konštatovať, že celkový objem poskytnutých úverov bankami v aktuálnom mesiaci – nové obchody a dohodnutá priemerná ročná úroková miera za celkový objem poskytnutých úverov bankami v aktuálnom mesiaci – nové obchody vzhľadom na dosiahnutú hodnotu – 0,79 poukazujú na to, že existuje medzi nimi vysoká lineárna závislosť, pretože $r > 0,7$ čo je pomerne vysoká hodnota koeficientu korelácie.

Záver

Centrálna banka, ktorej hlavným cieľom je udržiavanie cenovej stability, v záujme naplnenia cieľa má k dispozícii nástroje menovej politiky, medzi ktoré patrí v eurozóne aj vyhlasovanie úrokovej sadzby pre hlavné refinančné operácie. Európska centrálna banka túto úrokovú sadzbu z 2,5 % (sadzba platná ku dňu vstupu Slovenska do Eurozóny) znížila (16.03.2016) na 0 %.

V období rokov 2009 – 2016 celkový objem poskytnutých úverov bankami – nové obchody medziročne rástol, ale medzimesačne bol zaznamenaný nárast i pokles. Dohodnutá ročná priemerná úroková miera za celkový objem poskytnutých úverov nové obchody agregovane medziročne zaznamenávala pokles, pričom v priebehu analyzovaných rokov boli zaznamenané výkyvy. Na základe Pearsonovho koeficientu korelácie môžeme konštatovať, že medzi analyzovanými hodnotami existuje pomerne vysoká závislosť.

Literatúra

- [1] BAČOVÁ, M. 2013. *Základy bankovníctva*. Bratislava : Ekonóm, 2013. 164 s. ISBN 978-80-225-3586-1.
- [2] BELÁS, J., a kol. 2013. *Finanční trhy, bankovníctví, pojišťovníctví*. Žilina : GEORG, 2013. 594 s. ISBN 978-80-8154-024-0.
- [3] MEDVEĎ, J., a kol. 2005. *Banky – história, teória a prax*. Bratislava : SPRINT, 2013. 649 s. ISBN 978-80-89393-73-2.
- [4] <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/financne-institucie/banky/statisticke-udaje-penaznych-financnych-institucii/uvery>
- [5] <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/financne-trhy/urokove-sadzby/urokove-sadzby-ecb>